

PRO ZAHŘÁDKÁŘSKOU PRAXI 10

LILIE V ZAHŘADÁCH

V současné době dochází u nás k postupné přeměně zahrad. Dříve hlavní účel – poskytovat zahrádkáři ovoce a zeleninu – ustupuje dnes do pozadí a stále více se klade důraz na okrasnou funkci zahrady, která se stává součástí obytné plochy, určené především k oddechu. Je pochopitelné, že toto prostředí má být co nejpříjemnější, a právě to nám pomáhají vytvořit rostliny, především kvetoucí. K nejkrásnějším z nich patří lilie, především pro svou bohatou rozmanitost tvarů a vůní.

K rozmachu v pěstování lilií došlo v celosvětovém měřítku teprve v posledních dvaceti letech, kdy noví kříženci, odolnější a barevnější než přírodní druhy, zaujali pevné místo mezi zahradními květinami. Existují dnes ve všech barvách, kromě modré a sytě fialové, dosahují výšky od tří decimetrů téměř do tří metrů a co do různosti tvarů s nimi těžko může jiná skupina soupeřit. Nejsou ovšem květinou univerzální a mají určité nároky.

Jak lilie pěstujeme

Od většiny běžných okrasných cibulovin se lilie odlišují tím, že nemají letní období klidu, rostliny po odkvětu nezatahují a cibule, která postrádá pevné obaly, neztrácí kořeny a nikdy nesmí vyschnout.

Sázení

Očištěné cibule, zbavené rozkládajících se kořenů a šupin a zasypané práškovým fungicidem (např. Hermal), vysazujeme nejlépe v druhé polovině září do hluboce prokypřené, propustné země tak, aby nad cibulí byla přibližně taková vrstva půdy, jak je cibule vysoká, nejvýše asi 12 cm. V místech s těžší půdou a větším množstvím srážek je obvykle nutné zem zlehčit přidáním písku, Perlitu nebo drobného štěrku a záhon zvýšit proti okolí, aby byl zajištěn dobrý odtok vody.

Výjimkou je způsob sázení u nás nejběžnější lilie bílé, *L. candidum*, která se přesazuje po odkvětu, dříve než vytvoří novou listovou růžici, tedy v srpnu, do těžší sušší země na plné výsluní. Nad cibulí nesmí být více než 2–3 cm půdy, jinak rostliny špatně kvetou.

Lilie, které jsme získali až v zimě, se zasadí do hlubších květináčů, kde při teplotě 6–10° do jara dobře zakoření. Aby zem nepřesychala, stavíme hrnky do sáčků z umělé hmoty. Ty nezavíráme, jen přeložíme okraje přes sebe.

Většina lilií vytváří kromě trvalých kořenů na spodu cibule i jednoleté kořeny z lodyhy nad cibulí, a proto chráníme půdu kolem rostlin proti vysychání a přehřívání nakrytím. Ačkoliv pro tento účel lze použít kromě kobercovitých rostlin nejrůznější materiál jako piliny, rašelinu nebo štěrk, nejlepší je asi třicetimetrová vrstva rozložené listovky, která zároveň poskytuje přirozenou výživu.

Hnojení a ochrana

Přírodní druhy lilií hnojíme opatrně, ale hybridní výpěstky většinou žádají živin hodně. Ty dodáváme hlavně zjara rozhozením granulovaných plných, hnojiv na sníh, později zálivkou zředěnými strojenými hnojivy, případně postřikem na list. V posledním případě přimísíme i prostředek proti houbovým chorobám (Hermal, Novozir, Benlate) a je-li to možné, i systemický insekticid (Fosfotion, Intration). Proti chorobám a škůdcům máme lilie postřikovat 4–5 krát během vegetace, s hnojením však musíme ustát v době, kdy rostliny kvetou, aby cibule do zimy vyzrály. Neškodí pouze draslík. Květy při odkvétání postupně odlamujeme a nakonec odstraníme květenství celé, nikdy však ne celou lodyhu, protože nově tvořená cibule nutně potřebuje živiny, dodávané listy. Čerstvý hnůj liliím škodí. Přehnojené, bujně rostoucí rostliny obvykle brzy zahynou hnilobou nevyzrálé cibule. Výborným zdrojem živin je naopak starý uschlý kravský trus, dobře proleželý, ne příliš vápněný kompost nebo již zmíněná listovka.

Vápník většina lilií v půdě nevyžaduje a mnohé alkalickou zem vůbec nesnášejí. Výjimkou jsou *L. chalcedonicum*, *L. candidum* a *L. henryi*, kterým Ca dodáváme ve formě mletého vápence nebo staré omítky.

Stanoviště

Běžným liliím se dobře daří na světlém místě chráněném proti žáru poledního slunce. Při výběru vhodného stanoviště pro určitý typ lilie stačí následující pravidlo: čím užší listy lilie má, tím více slunce snese a naopak. Místa, kudy vane prudký vítr, jsou nepřirozená a nevhodná, vzduch však má kolem rostlin mírně proudit, aby rychleji osychaly listy po dešti, rose nebo po postřiku, a tím se omezil rozvoj houbových chorob. Proto pozor i na příliš hustou výsadbu. Samozřejmě nesázíme lilie do mrazových kotlin a vyhneme se i místům těsně u jižních zdí. Tam patří jen *L. candidum* nebo *L. chalcedonicum*.

Kryt na zimu

Většina lilií nepotřebuje na zimu nakrývat, pokud v dané oblasti bývá dostatek sněhu. Hrozí-li holomrazy, pak se zem nad cibulemi nakrývá asi 15 cm silnou vrstvou suchého listí nebo přeschlé rašeliny. I nejodolnějším druhům prospívá zastínění země chvojím, aspoň v předjaří, kdy kolísání půdních teplot může napáchat mnoho škody. Kryt odstraňujeme asi počátkem dubna.

Japonské druhy a jejich křížence, druhy himálajské a jihoevropské zakrýváme vždy nejen proti mrazům, ale podloženou deskou i proti zimním deštům.

Použití lilií v zahradě

Mezi mnoha druhy a kultivary lilií si můžeme vybrat rostliny vhodné téměř pro každé rostlinné společenstvo na zahradě. Uvedme aspoň nejběžnější možnosti.

Skalka

Nejprve se na svou skalku kriticky podíváme. Pokud má být obrazem velehor a rostliny jsou na píd' vysoké, pak se k nim pochopitelně nehodí lilie žádná. Jestliže však na skalce hýří bohatstvím květů koniklece, hlaváček jarní, trsy tařice nebo větší primulky, potom v sušší loučce u jejího úpatí budou vypadat přirozeně i drobné, v kamenité drnovce jen 30–50 cm vysoké asijské turbánkovité lilie. *L. pulillum* – v typické formě s korálově červenými květy, u *so-ret Golden Gleam* oranžovými a u *Yellow Bunting* jasně žlutými. Výběr *Red Star* má květy červené, ale jsou plošší než u rostlin typických. Zajímavé jsou i šeríkově zbarvené turbánky *L. cernuum*. Trochu vyšší a náročnější je *L. amabile*, oranžová, mutace *L. a. luteum* je žlutokvětá. Svými nároky se do této skupiny řadí i *L. concolor* s jasně rumělkovými a u var. *coridion* žlutými hvězdičkovitými květy, které směřují vzhůru. Všechny uvedené druhy jsou, bohužel, krátkověké a musí se občas dosazovat semenáčky, které z hojně tvořených semen rostou rychle. Květy všech spíše páchnou než voní. Perspektivní rostlinou pro skalky je také nízká forma *L. davidii*. Je vytrvalá a dobře se množí vegetativně i semenem. Lodyha před vyražením nad povrch půdy trochu bloudí a oranžové turbánkovité kvítky postrádají vůni. Tato forma se u nás teprve počíná množit.

Do skalky se však hodí nejen uvedené lilie asijské, ale i některé druhy jihoevropské. Pro kamenitá, teplá místa je to pomalu klíčící i pomalu rostoucí *L. carniolicum* var. *jankae* a *L. bosniacum* – obě se žlutými, temně tečkovanými turbánky, ke kterým je lépe nevonět.

Do větších skalek by se hodilo i *L. pyrenaicum*, až 140 cm vysoká západoevropská lilie se žlutými, vzácně oranžově červenými turbánky. Množí se pomalu, ale je otužilá.

Zem okolo rostlin kryjeme nejlépe vrstvičkou šterku, ale přirozené a pěkné je i společenství s trsnatými trávami nebo kombinace s kobercovými trvalkami, které snesou slunečné stanoviště, jako jsou plazivé floxy, mateřídoušky, *Acaena* nebo rozchodníky.

Drobné druhy lilií pro polostinnou skalku sice existují, u nás však nejsou ve volné půdě mrazuvzdorné. Velmi pěkné jsou horské lilie Kavkazu, *L. szovitsianum*, *L. monadelphum* a *L. kesselringianum*. Jsou poměrně velkokvěté, žluté. Jejich květy lze charakterizovat jako hodně nažpět ohnuté trubky. Dorůstají však do výšky až 150 cm. Stejně velké je i nenáročná, žlutokvětá *L. hansonii* a často ještě vyšší náš zlatohlávek – *L. martagon* – a jejich kříženci, kteří mají nejrůznější pastelové odstíny od téměř bílých přes nažloutlé a růžové až k hnědavým. Všechny mají – po rodičích – turbánkovité květy, ne právě příjemnou vůni a nejlépe se hodí do řídkého listnatého lesa nebo polostinných přírodních partií zahrad a parků.

Mista u vody

Tyto části zahrady můžeme rozdělit do dvou skupin. Předně stanoviště vlhká a dále pak místa sice u vody situovaná, kam však voda neprosakuje.

Ve skupině první jsou velmi cenné partie u potůčků, kde se v nevápnité drnovce na slunci krásně uplatní oranžově červené nebo žluté skvrnité zvonky *L. canadense* (výška 80–140 cm), oranžově žluté tečkované turbánky *L. superbum* nebo kombinované červeno žluté, v hrdle temně skvrnité turbánky *L. pardalinum*. Dvě poslední lilie dorůstají v polostínu hodně přes dva metry výšky a hodí se i do rašelinné země na mýtky mezi rhododendrony a azalky. Žádná z popsaných lilií nevoní. *L. canadense* a *L. superbum* tvoří nové cibule na konci 10–15 cm dlouhého stolonu a tak se každý rok o kousek stěhují. Rhizomová cibule *L. pardalinum* vytvoří zase za 3–4 roky tak těsný shluk, že je nutné jej rozdělit, aby rostlina nedegenerovala.

V bažinách, kde se voda nepohybuje a zem postrádá kyslík, sice také jedna americká lilie roste, u nás však není jistá její mrazuvzdornost.

Okolo nepropustných bazének je možné v zásadě použít lilie jakékoliv; obvykle nevhodnější bývají buď přírodní druhy nebo kultivary s drobnějšími květy, jako jsou třeba hybridy západoamerických lilií prodávané pod jmény *San Gabriel Strain*, *Del Norte Strain* nebo klon *Robin*. Všechny mají turbánkovité květy na elegantně sehnutých stopkách. První jsou žluté, další dvě jména patří rostlinám růžově karmínovým. Vyžadují nevápnitou propustnou zem a slabý kryt na zimu.

Zá h o n y

Jsou na zahradě hlavním místem, kde se lilie, a to především velkokvěté výpěstky, vhodně uplatní. Kombinujeme je s letničkami, trvalkami i dřevinami.

Na slunci vysazujeme nejčastěji odolné křížence ze skupiny Asijských a Aurelian hybridů. V první skupině nacházíme rostliny vysoké 60 – 160 cm s květy miskovitými, obrácenými vzhůru (m), plochými, které hledí od lodyhy do stran (s) i s poniklými květy turbánkovitými (t). Poslední bývají nejvyšší. Pravděpodobně nejznámější rostlinou z Asijských hybridů je Enchantment, meruňkově oranžový (m, špičky plátků zahnuté zpět), dále pak trochu choulostivější citrónový Destiny (m), spolehlivá oranžová Joan Evans (m) a Harmony (m), sytě rudá Paprica (s), její zlatožlutý protějšek Prosperity (s) a z vyšších citrónová skupina Citronella Strain (t) a starší nenáročný oranžový Talisman (t). Novější jsou meruňková Sonata (t), sytě růžová Discovery (t) a u nás dosud málo známý bílý Hallmark (t), pastelově nažloutlá Panamint (t) a velmi slibná, vůbec nejlepší zlatožlutá miska Connecticut King (m), oranžový turban Connecticut Yankee (t), obě netečkované – a velmi životný, citrónový, temně tečkovaný Nutmegger (t). K těmto křížencům se samozřejmě hodí i jejich rodiče, *L. davidii* (t), zvláště jeho vysoká var. *willimottiae*, dobře známé meruňkově oranžové *L. tigrinum* (t), které kvete až v srpnu, a konečně u nás volně rostoucí *L. bulbiferum* (m), jasně oranžová nebo její var. *croceum*, lilie šafránová. Starší kříženci s miskovitými květy ze skupiny *L. x hollandicum* jsou u nás běžně rozšířeni pod chybným názvem *L. umbellatum* (m).

Uvedené, vesměs nevonící druhy a kříženci kvetou v červnu a červenci, žádají propustnou výživnou půdu na slunném stanovišti a výborně se k nim hodí např. modré zvonky, ostrožky, *Platycodon*, bílé floxy a *Gypsophilla*. Červené sorty zvláště dobře vyniknou mezi stříbřitým pelyňkem, vytrvalými hvozdíky nebo trsy ozdobných trav (*Avena glauca*, *Festuca glauca*). Kombinace volíme barevně kontrastní, ale vkusné a rostlinám ponecháváme dostatek prostoru a světla, i když zem kolem lilí zastíněna být má. Většina letniček kvete až po odkvětu těchto typů lilí, ale potom právě vhodně oživí již posmutnělý záhon.

Na slunce i do polostínu se velmi hodí bílá trubkovitá lilie královská – *L. regale* – velmi známá, ale pro příliš silnou vůni dnes často odmítaná a nevonné vysoké *L. henryi* s turbánkovitými oranžovými květy. Tato lilie je otcovskou rostlinou prvních výpěstků ze skupiny Aurelian hybridů, kam dnes patří prakticky všechny barevné trubkovité lilie. Jsou obvykle 120 – 160 cm vysoké, kvetou v červenci a počátkem srpna a mají květy o průměru 12 – 16 cm. Vesměs krásně voní, zatímco méně běžné typy této skupiny s květy ploššími až široce turbanovitými mají vůni slabší nebo jim chybí vůbec.

Ze soret s trubkovitými květy u nás dobře rostou žluté Golden Slendor, Golden Clarion, citrónový klon Honeydew a měkce žlutý Moonlight, dále růžový Pink Perfection Strain, smutný temně růžový klon Damson nebo mdle oranžové African Queen Strain a jí podobný klon Anaconda. Mezi bílými kříženci můžeme vybrat např. starší *L. x gloriosum* a novější Olympic hybridy nebo Carrara Strain. Velmi vděčnou rostlinou je Bright Star, která má květy téměř turbanovité, čistě bílé s oranžovou hvězdou v hrdle. Rovněž nevonící, ale ploché květy má žlutá Good Hope a pomerančový Thunderbolt. Oranžové a růžové odstíny květů však na prudkém slunci brzy blednou, proto je lépe tyto rostliny sázet do polostínu.

Aurelian hybridům se daří v jakékoliv výživné zemi, pokud je zajištěn dobrý odtok vody. Vápník v půdě snášejí. V záhonech se mohou vysazovat se stejnými rostlinami jako skupina Asijských hybridů a pro pozdější dobu květu se k nim navíc hodí kosatce, k bílým a žlutým pak i rudé drobnokvěté růže. Z letniček je možné využít např. verbenu, fialy nebo pro pozdní dekoraci astry.

Nejkrásnější lilie vůbec jsou ty, které jsou vhodné do polostínu. Jsou to druhy rostoucí volně, téměř výhradně v Japonsku. V našem podnebí jim prospěje zimní příkryvka. Velmi krásné, ale bohužel také nejchoulostivější, jsou vonné, lososově růžové, trubkovité, asi metr vysoké *L. japonicum* a menší *L. rubellum*, které kvetou již v červnu. Trochu otužilejší a vyšší je lilie zlatá, *L. auratum*. Její miskovitě, do stran obrácené květy o průměru kolem 20 cm jsou bílé, kaštanově tečkované a mají žlutý pruh středem plátků. Voní silně nahořkle. Další a u nás nejznámější a relativně nejvděčnější je *L. speciosum* s turbánkovitými květy, které mají 8 – 10 cm v průměru. U typických rostlin jsou bílé, karmínově tečkované s malinovým různě sytým přelivem, hlavně ve střední části plátků. Světlé jsou *L. sp. roseum* nebo novější *Cinderella*, sytější barvu má *L. s. rubrum* a relativně nejtmavší jsou cv. *Melpomene* (u nás je však pod tímto jménem prodávána lilie jiná) a vysoký vzrůstný klon *Grand Commander*. Existují ovšem i sorty s květy bílými, např. *L. s. album*, *L. s. album – novum*, *L. s. kraetzerei* nebo choulostivý *White Champion*. Všechny krásně sladce voní.

Křížením uvedených druhů lilí vznikla řada nádherných, ale náročných Orientálních hybridů, které většinou mají po *L. auratum* miskovitě až ploché květy a odstíny lososové barvy po *L. japonicum* nebo *L. rubellum* nebo barvu bílou, růžovou, případně karmínovou po *L. speciosum*.

Všechny japonské druhy lilí i jejich hybridy jsou velmi citlivé k virovým a houbovým chorobám. Proto se nemají sázet blízko jiných lilí. Krása rostlin této skupiny svádí k neuváženým nákupům a často vede k velkému a drahému zklamání. Proto raději uvažme, nakolik jim můžeme dát nutnou péči – Orientální hybridy rozhodně nejsou rostlinami pro začínající pěstitele!

Všechny lilie v zahradě působí lépe, jsou-li sázeny do skupin po 3 – 5 rostlinách, nejlépe před neutrálně zbarvené pozadí, kterým mohou být skupiny dřevin, ať už listnatých, (zimoztráz, habr), nebo jehličnatých (tis), případně stěny a ploty umělé, po nichž se pne loubinec, břečťan nebo jiné popínavé trvalky. Při volbě rostlinného společenstva nesmíme zapomenout, že lilie je nutné občas přesadit, některé nakrývat a prakticky všechny chránit opakovanými postřiky. Nemohou také samy bojovat o místo a živiny s agresivními rostlinami, zvláště dřevinami. Každou novou výsadbu lilí je proto nutné dobře zvážit.

Napsal: RNDr. Vladimír Chaloupecký, CSc.

Vydává pro své členy

Český ovocnářský a zahrádkářský svaz,
ústřední výbor v Praze.